

Список використаних джерел

1. Климчук М. П. Інформаційна цінність висновку експерта, як джерела доказів у кримінальній справі / М. П. Климчук, С. І. Марко // Правова інформатика. – № 3-4(31) – 2011 р. – С. 81-88.
2. Давидова Д.В. Висновок експерта як процесуальне джерело доказів: окремі аспекти теорії та практики / Д.В. Давидова, О.О. Волобуєва // Організаційно-правові аспекти досудового слідства. – 2015 р. – № 2. – С. 151-154.
3. Бідняк Г.С. Висновок експерта як джерело доказів під час розслідування шахрайства / Г.С. Бідняк // Кримінальний вісник. – 2014. – № 2(22). – С. 55-59.
4. Панько Н. А. Доказове значення висновку експерта: практичний аспект / Н.А. Панько // Право і суспільство. – 2014. – № 1. – С. 260-265.

Харченко Д.

*студент магістратури юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права та процесу ТНЕУ
Чудик Н.О.*

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ СВІДКАМИ, ЕКСПЕРТАМИ, ПЕРЕКЛАДАЧАМИ АБО ЩОДО НИХ

Метою даної наукової роботи є дослідження історії становлення кримінальної відповідальності за злочини проти правосуддя, що вчиняються свідками, експертами, перекладачами або щодо них. Ми підтримуємо думку Б. А. Султанової, яка вказує, що історичний аспект тієї чи іншої юридичної проблеми завжди дозволяє повніше і глибше дослідити сучасну правову дійсність. Існує думка, що пізнання сутності багатьох явищ об'єктивної дійсності стає можливим завдяки ретельному вивченню джерел їх виникнення та розкриттю процесів формування й подальшого розвитку, а також порівнянню їх минулого та сучасного станів.

Злочини проти правосуддя, включаючи і ті, що вчиняються свідками, експертами, перекладачами або щодо них, тісно пов'язані із становленням і розвитком правосуддя як такого. Отже, ми з впевненістю можемо сказати, що протиправні діяння, які посягають на правосуддя, виникли одночасно із ним і має багатовікову історію.

Історичні документи кримінального та кримінально-процесуального права свідчать про те, що відповідальність за протиправні діяння в галузі правосуддя існувала протягом всього періоду становлення і розвитку української державності.

Першим писаним джерелом українського права, зокрема кримінального, є «Руська Правда», яка була укладена у 1016 році. До цього часу основним джерелом права були звичаї (звичаєве право) та договори руських князів, зокрема Олега з греками 911 р. та Ігоря з греками 945 р. [1, с. 8].

В поняття злочину в період Київської Русі вкладався приватно-публічний зміст, а певної системи кримінальне право не мало. Тому не можна сказати,

що у «Руській Правді» (в усіх трьох її редакціях) кримінальна відповідальність була встановлена за подібні злочини проти правосуддя, що вчиняються свідками, експертами, перекладачами або щодо них. Але відповідальність за такі протиправні діяння все ж існувала і у «Просторовій Руській Правді» і у «Скороченій Руській Правді», причому в кожній з редакцій ці норми мали свої особливості [2, с. 81-106].

Наступним періодом у розвитку кримінального права України є друга половина XIV – перша половина XVII ст., коли долю України визначали спочатку Литва, а потім Польща. Литовська держава з початку не мала свого власного кодифікованого законодавства, тому певний час на території України все ще продовжувала діяти «Руська Правда». Наступними нормативно-правовими актами, що діяли на території України, були три Литовські Статути [1, с. 42]. У 1468 р. було створено Судебник Казимира. Саме він, разом із нормами звичаєвого права та «Руської Правди», ліг в основу Першого Литовського статуту 1529 р. Цей документа вже був поділений на тринадцять розділів. В окремих були зібрані норми процесуального (шостий розділ) та кримінального (сьомий розділ) права. І, хоча цей Статут діяв не дуже довго, це був важливий крок у розвитку кримінального законодавства та судочинства.

Наступною визначною подією у становленні української правової системи було створення такого нормативного акту, як «Права, за якими судиться малоросійський народ» (далі – «Права...») у 1743 р. (робота над його текстом затяглася аж до 1756 р.) [3]. Діяльність судів, суддів та інших осіб, що могли бути суб'єктами правосуддя, регулювалася нормами, які були включені аж у три розділи «Прав...»: Глава шоста «Про суди духовним чинам з мирськими, і про приходських священників», Глава сьома «Про суди, суддів та інших персон, що належать до суду, і про зміст правного порядку у справах судових» і Глава восьма «Про чолобитників та відповідачів, також і про судовий процес або докази, про декрети чи вироки, про апеляції, і про штрафи: так судимим за неправильний позов, як і судячим – за неправосуддя». Норми, в яких йшлося про відповідальність свідків за певні протиправні діяння, розміщувалися у Главі восьмій.

Також відповідальність за злочини проти правосуддя встановлювалася і в «Уложенні про покарання кримінальні та виправні» 1845 р. (далі – «Уложення...»). Відповідальність за неправдивий донос, неправдиві показання була встановлена нормами, що розміщувалися у Відділенні четвертому «Про порушення до початку чи продовження протизаконних позовів і тяжб, про неправдиві доноси, неправдиві свідчення і неправдиві показання на повальних обшуках» Глави III «Про порушення громадського спокою, порядку та ...» Розділу VIII «Про злочини і проступки проти громадського благоустрою та благочинства» (ст. 1165-1172).

З утворенням Радянського Союзу кодифікація законодавства, в тому числі і кримінального, набула нового етапу розвитку. Так, 1 червня 1922 р. у законну силу вступив КК РРФСР. Цей КК вже мав звичний для нас вид: він був поділений на Загальну і Особливу частини, які в свою чергу поділялися на глави.

Глава 2, яка включала статті, що визначали покарання за посадові (службові) злочини, містила ст. 112 згідно з якою відповідальність встановлювалася за примушування до давання показань при допиті шляхом

застосування незаконних засобів стороною, що провадить слідство чи дізнання. Інша норма (ст. 178), що встановлювала відповідальність за завідомо неправдиві показання, містилась у Главі 5, що включала статті, які встановлювали покарання за злочини проти життя, здоров'я, свободи і гідності особи. Дана стаття передбачала настання кримінальної відповідальності за завідомо неправдиві показання, дані свідком, експертом чи перекладачем при провадженні дізнання, слідства чи судового засідання по справі; покаранням за цей злочин було позбавлення волі на строк не менше одного року [54].

КК УРСР, прийнятий 22 листопада 1926 р., вступив в силу 1 січня 1927 р. Він був поділений на Загальну та Особливу частини, які поділялися на окремі глави. Знов таки, злочини проти правосуддя не були виділені в окрему структурну частину. Норми, які встановлювали відповідальність за злочини проти правосуддя, в тому числі і ті, що вчинювалися свідками, експертами, перекладачами або щодо них, розміщувалися у двох главах КК 1926 р.: Главі 2 «Інші злочини проти порядку управління» (ст.ст. 92, 95, 96) та у Главі 3 «Посадові (службові) злочини» (ст. 115).

У 1960 р. було створено новий КК, який вступив у законну силу на території України у 1961 р. У ньому було виділено окремий розділ VIII «Злочини проти правосуддя», який включав норми, що визначали покарання за злочини проти правосуддя, в тому числі і ті, які вчиняються свідками, експертами, перекладачами або щодо них [4].

За вказаний вид злочинів проти правосуддя відповідальність встановлювалася чотирма статтями (ст.ст. 178-181) КК 1960 р. Ст. 178 визначала покарання за завідомо неправдиве показання: кримінально караним було завідомо неправдиве показання свідка чи потерпілого або завідомо неправдивий висновок експерта, дані при проведенні дізнання, попереднього слідства або в суді, а також завідомо неправильний переклад, зроблений перекладачем в тих самих випадках (ч. 1).; покарання за цей злочин могло бути призначене у виді позбавлення волі на строк до 1 року або виправними роботами на той самий строк. Кваліфікуючими ознаками вказаного злочину було вчинення тих самих дій, якщо вони були поєднані з обвинуваченням у особливо небезпечному державному чи іншому тяжкому злочині або зі штучним створенням доказів обвинувачення, або вчинення тих самих дій з корисливих мотивів, що каралося позбавленням волі на строк до 5 років. Ця норма аналогічна ст. 384 чинного КК України. За відмову свідка від давання показань або експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків відповідальність встановлювалася ст. 179 (подібно до ст. 385 КК України): каралося вчинення зазначених діянь, якщо вони були вчинені без поважних причин у суді або при провадженні попереднього слідства чи дізнання виправними роботами на строк до 6 місяців або штрафом від 50 до 120 мінімальних розмірів заробітної плати.

Кримінально караним було перешкоджання явці свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку, підкуп цих осіб або погроза помстою за раніше дані показання чи висновок. Позбавленням волі на строк до 4 років або виправними роботами до 2 років каралося перешкоджання явці свідка, потерпілого, експерта до суду, органів попереднього слідства чи дізнання, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку, до давання завідомо неправдивих показань чи висновку

шляхом погрози вбивством, насильством, знищенням майна цих осіб чи їхніх близьких родичів або розголошення відомостей, що їх ганьблять, підкуп свідка, потерпілого чи експерта з тією ж метою, а так само погроза вчинити зазначені дії з помсти за раніше дані показання чи висновок. Ст. 181 КК 1960 р. встановила відповідальність за розголошення даних попереднього слідства або дізнання, якщо це було зроблено без дозволу прокурора, слідчого або особи, що провадила дізнання, даних попереднього слідства або дізнання. За цей злочин могло бути призначене покарання у виді виправних робіт на строк до 1 року або штрафом до 40 мінімальних розмірів заробітної плати.

Вказаний КК 1961 р. був чинним в Україні до 2001 р, поки 1 вересня 2001 р. у законну силу не вступив чинний на даний час КК України. В частині встановлення відповідальності за злочини, які вчиняються свідками, перекладачами, експертами або щодо них, ми можемо відмітити, що вони не мають суттєвої різниці.

Таким чином, проведене дослідження історії становлення кримінальної відповідальності за злочини проти правосуддя, що вчиняються свідками, експертами, перекладачами або щодо них, дає можливість зробити певні висновки щодо того, що відповідальність за злочини проти правосуддя, що вчиняються свідками, експертами, перекладачами або щодо них, розвивалася разом із власне правосуддям і пройшла довгий етап становлення.

Список використаних джерел

1. Діденко В.П. Історія кримінального права України / Діденко В.П. – К.: Аванпост-Прим, 2009. – 164 с.
2. Памятники русского права / [под ред. С.В. Юшкова]. – М.: Гос. изд-во юрид. лит., 1952. – Вып. 1 / [составитель А.А. Зимин]. – 287 с.).
3. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 року: наукове видання / відп. ред. К.А. Віслобоков (упоряд.). – К., 1997. – 547 с.
4. Уголовный кодекс Украины (ВС УССР) от 28 декабря 1960 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0006.html.

Шаталюк А.

*студент юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, завідувач кафедри
кримінального права та процесу ТНЕУ
Рогатинська Н.З.*

ЗАХИСНИК ЯК РЕАЛІЗАТОР ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСІБ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Забезпечити громадянину у наші дні кваліфіковану юридичну допомогу може та особа, яка вміє не тільки читати законодавство, але й правильно розуміти й тлумачити його. Щоб забезпечити ефективну юридичну допомогу у кримінальних справах зокрема, потрібен фахівець. Такого роду діяльність у кримінальному судочинстві здійснює адвокат. У своїй роботі я розгляну участь захисника як реалізатора прав та інтересів осіб у кримінальному провадженні.